

Socialdepartementet
103 33 Stockholm
s.remissvar@regeringskansliet.se
maria.lidstrom@regeringskansliet.se

Stockholm
2022-10-17

Vår referens
Patrick Krassén

Er referens/Dnr
S2022/02803

Betänkandet Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB (SOU 2022:31)

Företagarna har beretts möjlighet att lämna synpunkter på det rubricerade förslaget och får anföra följande.

Företagarna är Sveriges största medlemsorganisation för små och medelstora företag och företräder ca 60 000 företagare genom 250 lokalföreningar. Sverige har idag drygt en miljon företag och ca 500 000 företagare. Det motsvarar ungefär 10 procent av alla sysselsatta i Sverige. Nästan två miljoner människor arbetar idag i företag med färre än 50 anställda. Det är nästan dubbelt så många fler än vad som jobbar i företag med fler än 50 anställda. Sammantaget utgör de omkring 40 procent av hela arbetskraften.

Bland Sveriges cirka 500 000 företagare har några drivit sitt företag länge, andra har nyss startat. Somliga företag är lönsamma, medan andra går med förlust. Ibland startas företaget på grund av att man inte har något annat alternativ till försörjning. Små företag finns i hela landet. De är en förutsättning för att människor ska kunna bo och leva på landsbygden, men de är också en förutsättning för att livet i storstaden ska fungera.

Det måste vara lika naturligt att driva företag som att vara anställd. Därför måste alla regler inom socialförsäkringssystemet vara anpassade även för företagare. Socialförsäkringar berör hela företagarkollektivet och är en viktig hörnsten i det offentligt finansierade skyddsnät som finns för såväl företagare som dess anställda. Socialförsäkringarna bör behålla raka rör mellan inbetalda avgifter och förmåner. Detta bör förenas med lättnader i beskattningen för att underlätta uppbyggnaden av ekonomiska buffertar i småföretag. Målsättningen är ett socialförsäkringssystem som är anpassat för såväl soloföretagare som företagare med anställda.

Sammanfattning

- Företagarna tillstyrker förslaget att förkorta tiden för generell rätt till tillfällig föräldrapenning (vab) för barn upp till 12 år till 40 dagar per barn och år.
- Företagarna avstyrker förslaget om att införa rätt till obegränsat antal ersättningsdagar med vab för barn upp till 12 år, om det finns intyg eller underlag som stödjer förälders behov av att avstå förvärsarbete.
- Företagarna avstyrker förslag om att slopa rätt till obegränsat antal ersättningsdagar för föräldrar med allvarligt sjukt barn.
- Företagarna avstyrker förslaget att fler situationer för en större krets barn ska ge förälder rätt till vab.

- Företagarna avstyrker förslaget om utvidgad rätt till vab för barn mellan 16 och 18 år då barnet har särskilt tillsyns- eller vårdbehov, eller som längst till 21 år vid pågående skolgång.
- Företagarna avstyrker förslaget om utvidgad rätt till vab för alla barn mellan 12 och 18 år för ersättning vid exempelvis besök i sjukvård och tandvård, samt möte med socialtjänst avstyrks.
- Företagarna avstyrker förslag om slopande av den särskilda regleringen om rätt till vab för barn som ingår i personkretsen för LSS.
- Företagarna avstyrker förslag om slopande av de tio så kallade kontaktdagarna för barn som inte fyllt 16 år och som omfattas av LSS.
- Företagarna tillstyrker att föräldern senast från och med den åttonde dagen i barnets vårdperiod, eller den tidigaste dagen därefter för vilken tillfällig föräldrapenning kan lämnas, ska styrka rätten till tillfällig föräldrapenning genom att ge in ett intyg till Försäkringskassan.
- Företagarna tillstyrker förslaget att en förälder ska få överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn till någon som är försäkrad för tillfällig föräldrapenning och som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare, besök i hälso- och sjukvården eller tandvården, samt när föräldern som normalt vårdar barnet besöker läkare med ett annat barn.
- Företagarna tillstyrker att Försäkringskassan ges tillgång till uppgifter i arbetsgivardeklarationen.
- Företagarna avstyrker förslag om ett utökat antal uppgifter i arbetsgivardeklarationerna
- Företagarna tillstyrker därför att tillfällig föräldrapenning inte ska lämnas för längre tid tillbaka än 30 dagar före den dag ansökan kom in till Försäkringskassan.

Inledande kommentarer

Företagare påverkas i allra högsta grad av regelverket för tillfällig föräldrapenning både i egenskap av arbetsgivare och som försäkrade själva. Föräldraförsäkringen där den tillfälliga föräldrapenningen ingår har underlättat för såväl företagande föräldrar som anställda. Möjligheten att överlåta dagar med tillfällig föräldrapenning till annan försäkrad har varit särskilt viktigt för företagande föräldrar då det underlättar att kombinera föräldraskapet med företagande.

Både kvinnor och män i Sverige har en hög förvärvsfrekvens mycket tack vare föräldraförsäkringen och den väl utbyggda barnomsorgen. Trots det har tillgången till kompetent arbetskraft det senaste decenniet utgjort företagets största tillväxthinder enligt Småföretagsbarometern. För att vara en attraktiv arbetsgivare – och därmed lyckas locka till sig kompetent arbetskraft – krävs därför att arbetsgivare skapar möjlighet för arbetstagare att kombinera anställning med föräldraskap. Samtidigt är det viktigt att balansen mellan arbetstagarens behov av flexibilitet och arbetsgivarens behov av förutsebarhet och planering inte får en negativ inverkan på företagets vilja att anställa.

Redan idag har Sverige en av världens mest generösa föräldraförsäkringar och fem veckors lagstadgad semester. Utöver den generösa föräldraförsäkringen och semesterlagstiftningen är det möjligt att vara tjänstledig, vara ledig för trängande familjeskäl och att vara ledig för studier. I vissa kollektivavtal finns det möjlighet till permission och friskvårdstimme. Till denna ledighet kan också den tillfälliga föräldrapenningen föras där uttaget av tillfällig

Företagarna

föräldrapenning ökat kraftigt under senare år. Stor frånvaro från arbetet leder till produktionsbortfall för företaget.

Föräldraförsäkringen har varit viktig för att möjliggöra för företag att finna lämplig arbetskraft och har som sådan stärkt svenska företags konkurrenskraft. Ambitionen bör vara en fortsatt balans mellan att möjliggöra att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete samtidigt som arbetsgivarens behov av förutsebarhet och planering inte äventyras.

Andelen felaktiga utbetalningar uppskattas till 20 procent, vilket får anses vara mycket högt. Därför är det också avgörande att arbetsgivaren ges möjlighet att bedöma frånvarons lovlighet.

Alla föräldrar bör ha lika möjlighet att vara med sina barn. Dessvärre ser det inte ut på det viset. Företagande föräldrar tvingas ofta välja mellan sin familj och sitt företagande.¹ Företagarnas undersökningar visar att hela två av fem företagare (39 procent) med småbarn har inte varit föräldralediga med sina barn. Ofta på grund av bristande flexibilitet i regelverket och svårigheten att vara borta från företaget.²

Företagarnas synpunkter

Utredningens förslag innebär en utvidgad rätt till ledighet vid vård av sjukt barn och föräldraledighet för en större krets av barn. Regelverket ökar i komplexitet, vilket går emot övriga insatser på socialförsäkringsområdet, som istället syftar till att göra regelverken enklare och mer lättbegripliga.

Förmånstid

Utredningen förslår att det införs rätt till obegränsat antal ersättningsdagar med vab för barn upp till 12 år, om det finns intyg eller underlag som stödjer förälders behov av att avstå förvärvsarbete.

Företagarna välkomnar att dagens antal dagar (120) minskas för barn upp till 12 år. Idag medges alltför frikostiga villkor vilket också riskerar att bidra till ett felaktigt nyttjande av förmånen. Företagarna anser däremot att möjligheten till obegränsat antal dagar, om det finns intyg eller underlag som stödjer förälders behov av att avstå förvärvsarbete, minskar träffsäkerheten och ger fortsatt möjlighet till felaktigt nyttjande. 40 dagar motsvarar över 15 procent av en normal årsarbetstid. Frånvaro från arbetet med ersättning med vab över 15 procent av en årsarbetstid får anses vara en oproportionerligt stor del frånvaro för barn utan särskilda behov. Föräldrar till barn som är allvarligt sjukt bör fortsatt ha rätt till ett obegränsat antal ersättningsdagar med vab.

Rätt till tillfällig föräldrapenning

Utredningen föreslår att fler situationer för en större krets barn ska ge förälder rätt till vab.

Regelverket för vilka situationer en förälder har rätt till ledighet och till ersättning med tillfällig föräldrapenning vid vård av barn är idag mycket generösa. Däremot är inte

¹ Företagarna, "Föräldrafällan 2.0".

² Företagarna, "Föräldrafällan 2.0".

situationerna tydligt specificerade, vilket innebär osäkerhet för den försäkrade. De situationer som medger rätt till vab bör därför tydliggöras snarare än utvidga den tillfälliga föräldrapenningens tillämpningsområde.

I övriga delar av socialförsäkringen har ambitionen varit att förenkla och förtydliga regelverk för att återupprätta allmänhetens tilltro till försäkringarna. Detta behov och ambition uppnås inte med utredningens förslag. Utvidgningen av situationer då rätt till vab föreligger innebär en fortsatt ökning av antalet utbetalade ersättningsdagar. Det minskar inte heller risken för felaktiga utbetalningar.

Aldersgränser

Utredningen föreslår höjda åldersgränser för rätt till vab för barn mellan 12 och till 18 år, eller så länge barnet går i skola, dock längst tills barnet fyller 21 år.

Företagarna menar att tillfällig föräldrapenning i huvudsak ska ges till föräldrar med barn som ännu inte fyllt 12 år. Normalt utvecklade och friska barn över 12 år ska kunna klara sig själva utan tillsyn av föräldrarna vid tillfälliga sjukdomar som inte är av allvarlig art eller kräver någon speciell vård.

Vidare menar Företagarna att det saknas anledning att höja åldersgränserna för rätt till tillfällig föräldrapenning. Det finns redan idag rätt till ersättning om barnet behöver särskild tillsyn eller vård på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning i de äldre åldersspannen. Föräldrar till barn som är äldre än 16 år och som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) har rätt till ersättning för vab tills dess att barnet fyllt 21 år.

Företagarna anser att tydligt satta åldersgränser och definierade grupper som omfattas av regelverket är viktiga för försäkringens legitimitet och träffsäkerhet. Utredningens förslag att göra såväl åldersgränser som situationer som ger rätt till ersättning mer diffusa skapar osäkerhet och riskerar att leda till överutnyttjande. Att föräldrar till barn som omfattas av LSS ges mer generösa möjligheter till vab är däremot rimliga.

Intyg

Utredningen föreslår att föräldern senast från och med den åttonde dagen i barnets vårdperiod, eller den tidigaste dagen därefter för vilken tillfällig föräldrapenning kan lämnas, ska styrka rätten till tillfällig föräldrapenning genom att ge in ett intyg till Försäkringskassan.

Försäkringskassan kräver, genom föreskrift, redan idag intyg för ersättning för vab efter dag åtta. Företagarna välkomnar att detta tydliggörs genom lag. En motsvarande regel förekommer i socialförsäkringsbalken för rätten till sjukpenning. En sådan kongruens välkomnas av Företagarna.

Utredningen föreslår att rätt till tillfällig föräldrapenning i 40 dagar ska finnas utan krav på intyg eller annat underlag till stöd för rätten till vab-ersättning. Företagarna menar att ett krav på intyg måste krävas långt tidigare, om det sammanlagda antalet dagar med tillfällig föräldrapenning övergår omkring hälften av de 40 dagarna. Det får anses vara skäligt att intyg kan uppvisas om den ena förälder till barn utan särskilda behov är borta från arbete i över 15 procent av en normal årsarbetstid.

Företagarna

Utredningen föreslår att intyg eller annat underlag ska krävas först efter sammanlagt 40 vardagar per barn och år. Det begränsas kraftigt möjligheterna att kontrollera rätten till ersättning och frånvaro.

Överlåtelse av rätt till tillfällig föräldrapenning

Utredningen föreslår att en förälder ska få överlåta rätt till tillfällig föräldrapenning för vård av ett barn till någon som är försäkrad för tillfällig föräldrapenning och som i stället för föräldern avstår från förvärvsarbete för vård av barnet i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller barnets ordinarie vårdare, besök i hälso- och sjukvården eller tandvården, samt när föräldern som normalt vårdar barnet besöker läkare med ett annat barn.

Företagare påverkas i allra högsta grad av regelverket för tillfällig föräldrapenning både i egenskap av arbetsgivare och som försäkrade själva. Föräldraförsäkringen där den tillfälliga föräldrapenningen ingår har underlättat för såväl företagande föräldrar som anställda.

Omkring en halv miljon sysselsatta i Sverige driver i dag egna företag. Det motsvarar ca tio procent av alla sysselsatta, vilket gör företagare till landets i särklass största yrkesgrupp. Ytterligare drygt 350 000 människor bedriver i dag näringsverksamhet vid sidan av sin anställning. Dessa människor – som bidrar till föräldraförsäkringen på samma villkor som anställda – kan inte nyttja försäkringen som tänkt.

En stor del av företagares arbetstid inte är omsättningsbar i fakturerbara leveranser. Vid sidan av de direkt intäktsskapande verksamheterna måste företagaren upprätthålla sådant som kundkontakter, löneutbetalningar, sköta administration och kontakt med leverantörer etc. En undersökning från Företagarna (2017) visar att företagare lägger i genomsnitt 10 timmar per vecka på administration. Tid som inte är fakturerbar.

Möjligheten att överlåta dagar med tillfällig föräldrapenning till annan försäkrad har varit särskilt viktigt för företagande föräldrar då det underlättar att kombinera föräldraskapet med företagande. Företagarna tillstyrker därför utredningens förslag.

Förslag för att minska antalet felaktiga utbetalningar

Företagarna står bakom ambitionerna att stävja fusk, missbruk och osund konkurrens i välfärdssystemen. Brottslighet drabbar företag genom en snedvriden konkurrens, minskad lönsamhet och lägre tillväxt, varför det är avgörande att komma till rätta med denna typ av kriminalitet. Vidare är det naturligtvis centralt för tilliten till välfärdssystemen.

Andelen felaktiga utbetalningar inom den tillfälliga föräldrapenningen är enligt samstämmiga skattningar hög, omkring 20 procent av den utbetalda ersättningen. Slopande av intyg och möjligheten att anmäla vab upp till 90 dagar efter frånvaro är – enligt Företagarna – starkt bidragande. Möjligheten till efteranmälan innebär svårigheter för arbetsgivaren att följa upp och kontrollera frånvarons giltighet. Arbetsgivaren har också begränsade möjligheter att agera vid misstanke om fusk.

Tillgång till uppgifter i arbetsgivardeklarationen och uppdrag till ESV om behov av ett utökat antal uppgifter i arbetsgivardeklarationerna

Utredningen föreslår att Försäkringskassan ska få tillgång till inkomstuppgifter i arbetsgivardeklarationerna för kontroll av tillfällig föräldrapenning. Vidare föreslår utredningen att Ekonomistyrningsverket (ESV) ges i uppdrag att analysera möjligheterna att utöka antalet uppgifter som lämnas i arbetsgivardeklarationerna samt på vilket sätt handläggande myndigheter kan använda information från arbetsgivardeklarationerna i arbetet med att bekämpa felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Företagarna välkomnar att befintliga uppgifter används för att följa upp utbetalningar. Företagarna avstyrker förslag om ett utökat antal uppgifter i arbetsgivardeklarationerna.

Regelverk kan inte utformas så att det blir företagens uppgift att förenkla för myndigheter i sin myndighetsutövning. Redan idag lägger företagare i genomsnitt 10 timmar i veckan på administration och regelefterlevnad. Denna tid måste minska.

Införandet av månadsvisa arbetsgivardeklarationer på individnivå har inneburit en ökning av administrativ börda för företag. Utredningens förslag innebär en ytterligare pålaga. Det framgår tydligt att utredningen inte alls tagit hänsyn till de mindre och växande företagens administrativa börda. Sedan 1990 har fyra av fem jobb skapats i dessa företag. Att bortse från dem och sysselsättning utan att utredningen vet vilken information som efterfrågas är överilad och oproportionerligt.

Förkortad tid för ansökan

Utredningen föreslår att tillfällig föräldrapenning inte ska lämnas för längre tid tillbaka än 30 dagar före den dag ansökan kom in till Försäkringskassan.

Det är idag möjligt att anmäla och ansöka om tillfällig föräldrapenning upp till 90 dagar efter frånvaro. Det innebär svårigheter för arbetsgivaren att följa upp och kontrollera frånvarons giltighet. Arbetsgivaren har också begränsade möjligheter att agera vid misstanke om fusk. Andelen felaktiga utbetalningar beräknas uppgå till 20 procent. Arbetsgivarens förutsättningar för kontroller vara bidragande för att stävja missbruket. Missgynnandeförbudet påverkar också möjligheterna för arbetsgivare att agera.

Företagarna tillstyrker därför att tillfällig föräldrapenning inte ska lämnas för längre tid tillbaka än 30 dagar före den dag ansökan kom in till Försäkringskassan.

Företagares förutsättningar

Företagare påverkas både i egenskap av arbetsgivare och som försäkrade själva av regelverket för tillfällig föräldrapenning. Föräldrars förutsättningar och behov bör fortsatt styra uttaget av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Bland företagarnas finns en stor acceptans för regelverket för tillfällig föräldrapenning – trots de arbets- och produktionsrelaterade utmaningar som den egna eller anställdas frånvaro kan medföra.

Föräldraförsäkringen nyttjas i lägre utsträckning av företagare själva än anställda. Det gäller även för den tillfälliga föräldrapenningen. Skälen till detta är flera. Bland annat har det visat sig vara mycket svårt för företagarkollektivet att få sin SGI fastställd. Var fjärde företagare

Företagarna

Besöksadress: Rådmanngatan 40 | Postadress: 106 67 Stockholm
www.foretagarna.se | info@foretagarna.se | 08-406 17 00

som vid sjukdom och föräldraledighet ansökt hos Försäkringskassan om att få sin SGI fastställd har haft problem med detta. En högre andel kvinnor (30 procent) än män (23 procent) anger att de har svårt att få sin SGI fastställd. Skälen för varför företagarna har haft problem att få sin SGI fastställd har i huvudsak varit att Försäkringskassan inte godkänt företagarens uppgifter om inkomst. Var femte företagare uppger också att Försäkringskassan krävt oberoende intyg för att kunna fastställa företagarens SGI.³

Företagarna instämmer i utredningens bedömning att de förslag om nya regler för SGI vid näringsverksamhet som har lämnats i betänkandet Ett förbättrat trygghetssystem för företagare – enklare och mer förutsägbart, skulle innebära flera fördelar för företagare när det gäller möjligheten att använda tillfällig föräldrapenning.⁴

Företag inom alla branscher påverkas av regelverket för tillfällig föräldrapenning. I synnerhet gäller detta inom personalintensiva branscher så som vård & omsorg eller hotell- och restaurangnäringen. Företagande kvinnor verkar i hög utsträckning inom just denna typ av personalintensiva branscher varför regelverket för tillfällig föräldrapenning påverkar kvinnors företagande särskilt.

Konsekvensutredning och avslutande synpunkter

Företagarna konstaterar att konsekvensutredningen håller så låg kvalitet att den inte är möjlig att använda som underlag för beslut. De samhällsekonomiska konsekvenserna för utvidgad tillfällig föräldrapenning är inte tydligt redogjorda för. Särskilt allvarligt är detta gällande de försäkrades anknytning och deltagande på arbetsmarknaden.

Företagarna vill avslutningsvis påpeka att utredningens förslag gällande utvidgad rätt till tillfällig föräldrapenning står i konflikt med Förslag för att minska antalet felaktiga utbetalningar. Utvidgningen av situationer då rätt till vab föreligger innebär en fortsatt ökning av antalet utbetalade ersättningsdagar och risk för felaktiga utbetalningar.

Patrick Krassén
T.f. Samhällspolitisk chef
Företagarna

³ Företagarna, ”Föräldrafällan 2.0”.

⁴ SOU 2021:98.